

Через те, що спілкування це взаємодія двох і більше людей, воно може бути груповим та відбуватися через різні форми групової активності: дискусії, диспути, рольові ігри, бесіди тощо. Різні форми групової активності виправдовують співпрацю, що подобається учням та формуються комунікативні вміння, які вносять дух творчості в освітній і виховний процес.

За умов гарного розвитку комунікативних умінь, в майбутньому молоді люди легше влаштовуються на роботу та краще пристосовуються до нового колективу.

Література

1. Розвиток комунікативних умінь і навичок учнів у процесі вивчення англійської мови. URL : <https://naurok.com.ua/rozvitok-komunikativnih-umin-i-navichok-uchniv-u-procesi-vivchennya-angliysko-movi-101910.html>
2. Залевська Г.П. Формування комунікативних компетентностей на уроках математики. URL : http://berestechko.at.ua/metodoser/matem/Zalevska/problema_zgp.doc
3. Попович Л. Формування комунікативної компетентності молодших школярів. *Освіта вчителя* С.52-54. URL : file:///C:/Users/Admin/Downloads/Psh_2015_1_14.pdf
4. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ: Перун, 2005. 1728 с.
5. Дика Н.М. Дискусія як інтерактивний компонент уроку української мови в старшій школі. URL: <https://core.ac.uk/reader/19667820>
6. Гра і розвиток дитини [Текст]: хрестоматія/упоряд. : Л. Г. Соловйова, А. С. Мишашина. Київ: Центр учбової літератури 2010. 251 с.
7. Свиридов Н.А. Социальная адаптация личности в коллективе. *Социологические исследования*. 1980. № 3. С. 51-59.
8. Петровская Л.А. Теоретические и методические проблемы социально-психологического тренинга. Москва, 1982.
9. Формування комунікативної компетентності на уроках української мови в початковій школі. URL: <https://naurok.com.ua/formuvannya-komunikativno-kompetentnosti-na-urokah-ukra-nsko-movi-v-pochatkoviy-shkoli-69050.html>
10. Галузяк В. М. Класифікація стилів педагогічного спілкування. Проблеми освіти: Наук.-метод. зб. / Кол. авт. Київ: Наук.-метод. центр вищої освіти, 2001. Вип. 26. С. 23-33.
11. Холковська І. Л. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів на основі рефлексивного підходу. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2019. Випуск 59. С. 103-109.

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Товмар І.

*Студентка магістратури ННІППФВК
Науковий керівник – доц. Волошина О.В.*

Сучасний етап розвитку освітньої галузі в Україні відрізняється значною увагою з боку держави і суспільства до дітей з особливими освітніми потребами. Пошук нових шляхів впливу на повноцінне формування, розвиток і корекцію їх психофізичних якостей набуває актуальності в сфері сучасної корекційної педагогіки та спеціальної психології в зв'язку із залученням дітей до загальноосвітнього простору та бажанням надати їм вчасної допомоги в різних типах закладів та в умовах різних форм навчання.

Музика є одним з найбільш доступних та ефективних факторів формування особистості, в тому числі дітей з особливими освітніми потребами. Варто зазначити, що вона має свою специфіку. Сприймання музики відбувається не від загального до особистого, а від особистого до загального, тобто не від уявлень до почуттів, а від почуттів до уявлень. У зв'язку з цим, музику розуміють як специфічну мову психологічного стану людини і сприймають її як ліричний процес у житті людини. Коли особистість пізнає навколишній світ, то не тільки включає в цю діяльність мисленнєві процеси. Музика пробуджує в ній почуття та емоції, через які молода людина відкриває себе та своє ставлення до світу.

Мета статті: теоретично обґрунтувати педагогічний потенціал музичного мистецтва та ефективність його впливу на фізичний і психологічний розвиток дітей з особливими потребами.

Сьогодні одним із пріоритетних напрямів політики нашої держави є створення інклюзивного освітнього середовища. Як і в більшості країн світу, в Україні концепція інклюзивної освіти застосовується, як правило, до людей з особливими потребами, яких станом на 1 січня 2013 р. налічувалося близько 2,74 млн., що становить майже 6% від загальної кількості українців. Актуальність зазначеної проблеми зумовлена тенденцією до зростання кількості дітей, які потребують спеціальної освіти, яка б сприяла їхній соціальній адаптації та інтеграції в активне суспільне життя [6, с. 14].

Професійна діяльність учителя музичного мистецтва поєднує педагогічну, виконавську, дослідницьку та інші види діяльності, які за слушним узагальненням О. Олексюк, синтезовані в загально-професійних та спеціальних музичних здібностях, знаннях і вміннях [5]. Учитель-музикант виконує одночасно функції педагога та музиканта, і є транслятором як педагогічної, так і мистецької культури суспільства. Однак професійна діяльність учителя музичного мистецтва в умовах інклюзивної освіти має ґрунтуватися не лише на знаннях із загальної психології, педагогіки і методики викладання музики, а й знаннях зі спеціальної психології, корекційної педагогіки і спеціальних методик викладання. Такі знання й уміння, переконують дослідники, дозволяють учителю музики загальноосвітнього закладу проводити з різними категоріями учнів, які мають порушення в розвитку, корекційно-педагогічну роботу, спрямовувати навчально-виховний процес на попередження порушень у розвитку і поведінці [4].

Звідси стає зрозумілим, що на окрему увагу в професійній діяльності вчителів музичного мистецтва заслуговує корекційно-розвивальна робота, яка є вагомим складовим інклюзивного навчання. Зауважимо, що хоча корекційно-розвивальну роботу в умовах інклюзивного навчання здійснюють спеціальні фахівці (корекційний педагог, логопед, спеціальний психолог, соціальний працівник), однак до корекційної допомоги залучаються й інші учасники мультидисциплінарної команди, зокрема й учителі музики, музичні керівники. А. Колупаєва доречно звертає увагу на організацію корекційно спрямованого навчання в інклюзивному класі, що передбачає підготовку та створення умов, необхідних для роботи учнів над засвоєнням програмного матеріалу, подолання навчальних проблем, висвітлених в індивідуальному навчальному плані [6].

Організаційний аспект такої роботи охоплює широкий діапазон питань: визначення оптимальної її форми (групова, підгрупова, індивідуальна), типу уроку та його структури, а також забезпечення учнів необхідними навчальними матеріалами, інструментами тощо.

Корекційно-розвивальна робота здійснюється засобами педагогічного процесу – його змістом, методикою, організаційними формами. Під час корекційно-розвивальної роботи в інклюзивній школі, залежно від потреб і навчальних можливостей дитини, учитель на уроках музичного мистецтва повинен використовувати різні освітні технології та інноваційні методики, або їх модифіковані чи адаптовані елементи. Варто звернути увагу, що серед нових форм, методів і засобів навчально-виховної роботи музика є одним з найбільш привабливих видів діяльності для дітей з особливими освітніми потребами. Загальновиразним є факт, що музично-естетична діяльність займає важливе місце в процесі навчання й виховання дітей з особливими освітніми потребами. До того ж завдяки розвитку технічних засобів музика стала одним з найпоширеніших і доступних видів мистецтва, які супроводжують людину протягом усього її життя.

Працюючи з дітьми з особливими освітніми потребами, вчителю музичного мистецтва важливо розуміти, що для таких дітей музика є важливим засобом взаємодії з навколишнім світом, підґрунтям для будування взаємовідносин з ним. Використання музики як засобу розвитку і корекції дитячого організму є вагомим для забезпечення нормалізації життєдіяльності дітей з особливими потребами і головне: формує стійкий інтерес до музики як виду мистецтва.

Різними аспектами музично-естетичного виховання дітей займалися такі вчені: В. Сухомлинський, Д. Кабалевський, М. Леонтович, М. Лисенко, О. Рудницька та ін. Безумовно основною метою музики є, насамперед, її вплив на естетичне виховання людини та залучення її до світової культури. Водночас, наголосимо, що вчителі музики повинні орієнтуватися в можливостях впливу музики саме на дітей з особливими освітніми потребами, їх сприйняття музики. У цьому зв'язку, важливо використовувати музику як засіб, що впливає на всі основні сфери людини (фізичну, психічну та розумову) і допомагає в роботі з дитиною з особливими освітніми потребами, зокрема, як конкретизує Ю. Бекетова: встановити контакт з навколишнім світом, побудувавши взаємовідносини з ним та іншими людьми; активізувати важливі фізичні та психічні функції дитини (рух, мовлення, мислення); залучити дитину до процесів діяльності, до життя суспільства в цілому [3]. Психолого-педагогічні дослідження окреслюють психологічний та фізіологічний аспекти впливу музики на дитину й людину взагалі. Щодо психологічного аспекту, то значний вплив музики на людину зумовлюється глибоким взаємозв'язком елементів музики (ритму, такту, гармонії, мелодії, ладу тощо) з усіма важливими сферами людини – фізичною (вольовою), емоційною (чуттєвою) або психічною та розумовою діяльністю. Однак діти з особливими освітніми потребами не можуть у повній мірі сприймати музику і належним чином самовиражатися через неї. Але, переконує Ю. Бекетова, вплив музики все одно зберігається та торкається емоційно-вольової (фізичної і душевної) та розумової сфер дитини [3]. Це підтверджується й тим фактом, що багато дітей з особливими потребами обдаровані в музичному плані. Тому можна стверджувати, що цей вид мистецтва є своєрідними “воротами” для емоцій і почуттів (душі) та індивідуальності такої дитини, крізь які вона може відкрити свій внутрішній світ і набути можливості встановити справжні стосунки з навколишнім світом.

Щодо фізіологічного аспекту впливу музики на людину, то аналіз наукових дослідженнях В. Хольцапфеля, К. Кьоніга, В. В'юнша та ін. дозволив стверджувати, що слухове сприйняття музики пов'язане з “легким, повільним рухом”, який відтворюється внаслідок проникнення звуку з зовні: ненав'язане, спокійне

звучання музики легко “входить” у дитину, не викликаючи відторгнення, та активізує рухливість дитини через вухо. Дитина піддається вільному руху та прямує за ритмом, мелодією, залучаючись до руху всім тілом, що створює основу для включення дитини до наступної діяльності.

Окреслені особливості музичного впливу на людину з особливими освітніми потребами стали основою у такому важливому напрямі як музикотерапія. Цілеспрямоване застосування музики та музичних елементів для досягнення терапевтичних цілей, а саме: відбудові, підтримці й сприянню психічного та фізичного здоров'я – і є суть музичної терапії [2]. Учитель музики повинен володіти багатовекторністю музичної терапії, зокрема: 1) для стимуляції психічного розвитку (підвищення соціальної активності, набуття нових форм емоційної експресії, полегшення засвоєння позитивних установок); 2) як засіб регулювання психовегетативних процесів, корекції темпу діяльності; для загальмованих дітей – танці, марширування із прискореннями, зміна темпів; для гіперактивних – музика є елементом регуляції, вони вчать зупинятися за сигналом; для гіперсензитивних дітей і дітей з гіперкінезами використовують релаксаційні музичні вправи; 3) для корекції темпу і ритму мовлення; 4) для розвитку слухового сприйняття у дітей з вадами слуху тощо [7].

Л. Арчажникова довела, що ефективність роботи вчителя музичного мистецтва залежить від уміння з наукових позицій добирати прийоми і методи навчання, здійснювати дослідницький пошук в організації, змісті і методиці навчально-виховного процесу, керувати різноманітними сторонами музично-пізнавальної діяльності учнів (емоційної, інтелектуальної, самостійної, творчої та ін.), творчо осмислювати власний і передовий педагогічний досвід [1]. Зрозуміло, що у виборі форм, методів і засобів роботи педагог повинен враховувати особливості кожної дитини, що потребує від нього певних спеціальних знань та вмінь. У контексті дослідження зауважимо, що зміст, форми та методи навчально-виховної роботи в інклюзивному класі мають бути корекційно спрямованими: кожна тема, яку вивчають діти, кожен метод, використаний учителем, повинні сприяти не лише засвоєнню знань, умінь і навичок, формуванню поведінки, а й спрямовуватися на кожну особистість з урахуванням індивідуальних навчальних планів (залежно від нозології). Поширеним прикладом є використання методу Томатіса, що передбачає систему слухових тренувань, метою яких є поліпшення здатності мозку сприймати і переробляти інформацію, сприйняту на слух.

Основне відкриття французького лікаря-отоларинголога Альфреда Томатіса полягає в тому, що звуки високої частоти відновлюють мозок. Для терапії використовується спеціально відібрана музика Моцарта з оригінальних дисків. Зауважимо, що як і музикотерапія, Томатіс-терапія показана для всіх дітей, а не лише для дітей з особливими освітніми потребами, оскільки багато дітей з абсолютно нормальним слухом дуже погано сприймають і засвоюють те, що чують, їм багато разів доводиться повторювати одне і те ж, через їх неуважність. Невміння переробляти й аналізувати почуту інформацію призводить до проблем в навчанні, гальмує розвиток соціальних навичок. Аудіо-вокальні тренування за методом Томатіса дозволяють навчити вуха аналізувати і засвоювати ту інформацію, що раніше не засвоювалася.

Показниками до використання Томатіс-терапії є: мовленнєві порушення; знижена здатність до навчання; проблеми концентрації уваги; емоційні розлади, депресія, тривожність; порушення координації рухів; порушення чи відсутність

чуття ритму; необхідність розвитку вокальних здібностей; складність у вивченні іноземної мови. Очікуваний ефект від методу Томатіс: покращення здатності сприймати інформацію на слух завдяки стимулюванню функцій мозку; покращення якості мовлення й голосових здібностей; посилення концентрації уваги; полегшення розуміння усного мовлення й прочитаного тексту; мовлення стає чіткішим, збагачується словниковий запас, дитина читає швидше, допускаючи менше помилок; покращуються рухові навички (проявляється на рівні дрібної і крупної моторики); з'являється чуття ритму, часу; спокій, впевненість у собі.

До зазначеного додамо: результати пілотного опитування вчителів музичного мистецтва з досвідом роботи засвідчили певні труднощі в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами (89,9% респондентів наголошують на відсутності спеціальної підготовки до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами; 46% – констатують потребу в знаннях і уміннях щодо способів адаптації освітньої програми та навчального матеріалу для таких дітей; 96,7% вчителів музики наполягають на проведенні семінару-практику щодо застосовування спеціальних методів роботи з дітьми з особливими освітніми потребами). Лише 10% зазначили досвід роботи з такими дітьми, однак наполягали на доцільності створення постійно діючого семінару, який би постійно консультував педагогів з проблемних питань.

Використання музикотерапії в спеціальних дошкільних і загальноосвітніх закладах різних типів як багатофункціонального засобу розвитку і корекції дитячого організму є надзвичайно важливим для забезпечення нормалізації життєдіяльності дітей з особливими потребами. В освітньо-виховному процесі дошкільних навчальних закладів та роботі реабілітаційних центрів, де активно відбувається розвиток і навчання цих дітей, вона має знайти належне місце. Адже впровадження нестандартних, творчих, немедичних засобів впливу на активізацію внутрішніх ресурсів організму дитини створює більше шансів для її розвитку. З огляду на це, цілеспрямоване використання творів класичної, сучасної та української народної музики вважаємо за доцільне в практиці спеціальних та дошкільних навчальних закладів загального розвитку, реабілітаційних центрів та вдома. Завдяки універсальності даного методу застосовування програмно-методичного комплексу можливе в будь-яких типах навчальних закладів.

Діяльність учителя музичного мистецтва загальноосвітнього закладу в умовах інклюзивної освіти є складною, багатоаспектною, комплексною проблемою. Специфіка такої діяльності полягає у високому рівні професійної кваліфікації вчителя-музиканта, інтегрованих наукових знаннях про особистість та її соціалізацію, зокрема про дитину з особливими освітніми потребами. Він має бути компетентним учасником педагогічного процесу, здійснювати кваліфіковану професійну діяльність з різними колективами та соціальними групами учнів, їхніми батьками, колегами, громадськими організаціями.

Предметом подальших наукових досліджень є питання розробки методики підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах.

Література

1. Алвин Дж., Уорик Э. Музыкальная терапия для детей с аутизмом. Москва, 2004. 208 с.
2. Антонова-Турченко О. Музыка психотерапія: посібник-хрестоматія.
3. Арчажникова Л.Г. Профессия – учитель музыки: книга для учителя.
4. Бекетова Ю.В. Особливості впливу музики на дітей з особливими потребами [Електронний ресурс] Режим доступу: www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/.../09byvcsn.pdf.

5. Бехтерев В.М. Охрана детского здоровья. Проблемы развития и воспитания человека. Избранные психологические труды. Москва: Ин-т практической психологии. Воронеж: МОДЭК, 1997. – 416 с.
6. Олексюк О.М. Музична педагогіка: [навч. посіб. для студ. вищих навч. закл.] Київ: КНУКіМ, 2006. 188 с.
7. Ворожцова О. А. Музыка и игра в детской психотерапии. Москва, 2004.
8. Дименштейн М.С. Педагогика, которая лечит. Москва, 2008. 240 с.
9. Іваницький А. Українська народна музична творчість. Київ, 1990. 335 с.
10. Казиник М. Тайны гениев. Одесса, 2008. 156 с.

ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ

Фрицюк А. В.
*Аспірант кафедри педагогіки,
професійної освіти та управління освітніми закладами
Науковий керівник – проф. Каплінський В. В.*

Загальні інтеграційні процеси, насамперед прагнення України до вступу в ЄС, соціально-економічні умови, розвиток ринкових відносин зумовлюють необхідність підготовки майбутнього фахівця економічного профілю нового типу, здатного належно представляти країну на міжнародному рівні й захищати її інтереси в межах міжнародного співробітництва. Тому модель сучасного економіста вимагає від вищої освіти пошуку нових підходів до його професійної підготовки. Загалом традиційна інтерпретація зводиться до того, що економіст – це фахівець, який працює у сфері виробництва: в різних галузях промисловості, сільського господарства, послуг, займається питаннями планування, ціноутворення, товарознавства та ін. Стає очевидним, що кваліфікація «економіст-бухгалтер», «аудитор», «маркетолог», «фінансист», «комерсант», «товарознавець», «технолог виробництва», «менеджер», «рекламіст» та ін., вказує на широкий спектр різноманітної професійної діяльності. Для успішної конкуренції цим фахівцям на ринку праці особливо необхідною є готовність до професійної мобільності.

Аналіз сучасних педагогічних праць засвідчує, що питання підготовки майбутніх фахівців економічного профілю протягом багатьох років є одним з центральних об'єктів наукових досліджень у вітчизняній і закордонній науці. Проблемою підбору змісту, форм і методів підготовки фахівців економічної галузі опікується низка науковців, зокрема М. Артюшина, В. Краєвський, О. Падалка, Т. Поясок, В. Стрельников, Дж. Клімек (J. Klimek), Дж. Ніколаєв (J. Nikolajew) та ін.

Проблемі формування професійної мобільності особистості присвячено праці вітчизняних і західних соціологів (Р. Бендікс, Т. Заславська, С. Ліпсет, Р. Ривкіна, Е. Саар, П. Сорокін, Г. Чередниченко, В. Шубкін та ін.). Загальні засади професійної мобільності схарактеризовано в роботах В. Воронкової, І. Дичківської, Є. Іванченко, Е. Зеєр, З. Курлянд, Е. Сайфутдинової; види мобільності проаналізовано в студіях А. Кибанової, М. Яценко. Предметну сферу соціальної мобільності досліджував С. Макеев; трудову мобільність в умовах регіонального ринку праці – Н. Коваліско; особливості мобільності різних поколінь – Г. Осипова. Психологи М. Дмитрієва, Н. Лукашевич, А. Реан, Є. Сметанін, М. Шабанова зосередили увагу на проблемах адаптації внаслідок мобільної поведінки.